

ZA MEDEM DIVOKÝCH VČEL

Vietnam je můj druhý domov, v němž každoročně strávím i několik měsíců. V roce 2022 jsem pobýval v hmongské rodině u městečka Mu Cang Chai vysoko v horách severního Vietnamu.

Ve Vietnamu žije 52 různých menšin, každá má specifickou kulturu diametrálně se lišící od většinové populace Vietnamců. Některé menšiny mají i vlastní jazyky. I když menšiny tvoří pouze asi 15 % téměř stomilionového Vietnamu, v řídce obydlených horách severního Vietnamu představují většinové obyvatelstvo.

Jednou z výrazných menšin jsou Hmongové, jejichž ženy dodnes nosí i při denní práci tradiční překrásně vyšívané šaty. Obydlí Hmongů jsou velmi jednoduchá. Dřevěný dům má pouze jednu místnost. Hmongové jsou animisté, věří v řadu různých dobrých a zlých duchů. Aby jim zlí duchové nemohli narušit spánek, staví domy bez oken. Dveřmi duch přijít nemůže, neboť tomu zabraňují modlící papírky naproti vchodu.

Podlahu obvykle představuje udupaná hlína, pouze v bohatších domech najde me beton. Vaří se na otevřeném ohniště. Elektřinu mají, u stropu i přes den svítí jediná žárovka.

A v tomto domě jsem s Hmongy pobýval. Ráno jsem se podílel na přípravě krmení pro prasata, chodil okopávat kučuřici, pracoval jsem na rýžovém poli, krmil ryby v přilehlém rybníčku. V domě se mluvilo hmongsky, a tak jsem si s domá-

Domáci sa veľmi dobre orientujú a už z diaľky vedia nájsť včielie hniezda.

cími moc nepopovídal. Avšak občas se zastavil jejich syn Khang, který částečně angličtinou vládne. Právě díky němu jsem se mohl zúčastnit výpravy do džungle za medem divokých včel. Spolu s manželkou se totiž zabývá zpracováváním pláštů divokých včel, které mu z lesa vozí dva jeho kamarádi.

Ve Vietnamu žije celkem šest druhů včel medonosných a dalších osm bezžihadlových. I když v celé zemi je dnes přes milion řízených včelstev, v horách severního Vietnamu jsou stále hlavním zdrojem medu včely lesní, divoké. Vesničané plástve dobývají hlavně z dutin stromů. A ne jenom s medem, ale i s larvami, které se grilují, opékají, a tak se také rovnou jí.

Život včel ve Vietnamu se zásadně liší od jejich života v Evropě, protože nemají období klidu, zimního spánku.

Jednoho dne mě Khang naložil na svůj skútr a jeli jsme za medem. Cesta se postupně zužovala a měnila v malou krkonošnou pěšinku. Asi po deseti kilometrech, už hluboko v džungli, naši jízdu zastavil potok a za ním strmý kopec. Právě tam na nás čekali jeho dva kamarádi. Na zádech měli nůže, v jedné měli motorovou pilu a v druhé plastové nádoby na med, za pasem mačety.

A s nimi jsme se začali drápat do prudkého porostlého kopce. Nejprve jsme stoupali po úzké pěšince, ale i ta se brzy ztratila.

V našich končinách, snad převážně vlivem televize, jsme nabylí představy, že džungle vždy roste v rovině. Může to však být velmi daleko od pravdy. Prodírat se džunglí mimo cesty, navíc ve strém svahu, je mimořádně náročné. K tomu kulisu dělá ohlušující řev různých cikád a ptáků, vše kape voda, a panuje nesnesitelné vlhko. Sice neškodné, ale nepříjemné jsou všudypřítomné pijavice. Jsou to potvory, které vlezou naprostě všude. A umí se zakousnout oběma svými konci. Když je strhnete, tekoucí krev zastaví až přiložené tabákové listy.

Na pijavice jsem už trochu zvyklý, a tak pro mne byl nejhorší výstup samotný. Nejsem už žádný mladík, počet křížků na mých bedrech jasné ukazuje dědkovská léta. Postupně jsem tak začal padat na všechny čtyři a do strmého svahu postupoval se zatnutými zuby. Hmongové se mnou museli mít soucit, neboť sami by šli třikrát rychleji.

Cesta po zranení bola ešte namáhavejšia.

Dostať sa k medu je niekedy životu nebezpečné.

ZA MEDEM DIVOKÝCH VČEL

Výstup měl svoje opodstatnení. Včely si totiž staví svá hnízda v tropickém pralese nejčastěji v dutinách velkých stromů. A všechny níže položené stromy už byly dávno poraženy a proměněny v hmongské příbytky. Pohoří v severním Vietnamu dosahuje až 3000 m a my se přitom museli dostat minimálně do dvou tisíců.

Cestou mně můj průvodce ukazoval, kde všude včely přebývají. Nechápal jsem to, já neviděl vůbec nic. Zato oni je byli schopni identifikovat i v obrovské dálce. Pokud dovolí počasí, med dobývají denně, a za celá léta si na včelstva vypěstovali obrovský cit.

Konečně jsme dorazili k prvnímu hnízdu. U patě stromu ve velmi prudkém svahu Hmongové pilou vyřízli otvor a začali ven vytahovat jedhotlivé plásty. Pracovali holýma rukama, bez jakékoliv ochrany. Plásty ukládali do plastového kbelíku. Za půl hodiny bylo hotovo a vydali jsme se dálé. Další hnízdo bylo ve výšce asi osmi metrů nad zemí. Hmongové velmi rychle z okolních kmén sestavili jednoduchý žebřík a hnízdo vyrezali. Obdivoval jsem, jak se pohybují v korunách stromů s přímo opicí dovedností. Tentokrát naplnili kbelík téměř z poloviny, hnízdo bylo obrovské. U dalšího hnízda to bylo složitější. Hmongové mě varovali, abych se držel dálé, že to jsou zvláště agresívni včely. V tomto případně se již chránili starou roztrhanou sítí.

A tak jsme postupovali dále a dobývali další hnízda. Při tom jsme ušli džunglí spoustu kilometrů, neboť hnízda byla od sebe velmi vzdálena. Čtenář může nabýt dojmu, že tam bylo včel spousta. Avšak to by byla mylná představa, ani já je jinde než bezprostředně u hnízda neviděl.

Hmongové byli stále plni energie, já však byl už definitivně na konci svých sil. Tak jsme se domluvili, že se rozdělíme, můj průvodce Khang se se mnou vrátí a Hmongové budou dále dobývat med.

Ale ještě před rozdelením jsme se zastavili v jedné chýši, kterou si Hmongové v džungli zřídili, aby se nemuseli každý den vracet domů. Vybalili oběd, což byla v papíru zabalená hrouda suché rýže a k tomu v sáčku sušené rybičky. To bylo vše. Jídlo jsme zapíjeli vodou z potoka. Zde naštěstí vůbec není problém s vodou, všude je spousta pramenů a tečou zde četné potůčky.

Pro mě začal nejhorší úsek cesty s cílem dostat se zpět k našemu skútru. Spíše než o sestup se jednalo o jízdu po zádech či rovnou po zadku. Cestou se mně navíc rozpadla bota, a tak jsem byl nucen se prodírat džunglí částečně bos, zpadajíc do bahna. Problém je, že vůbec není možné odhadnout, po čem se šlape, vše je pokryté vrstvou vegetace. A pod ní se skrývá všechno možné: kameny, kmeny, liány, bahno, voda... Z pijavic už jsem si nic nedělal, byly mně skutečně jedno. Vlekl jsem se dál na samém pokraji svých sil. Stejně tak jsem ztratil strach z hadů, veškerou energii jsem soustředil na to se dostat zpět. Kdyby mi někdo řekl, že je za mnou tygr, asi bych se ani neotočil. Byl jsem už totálně mimo.

S jednou celou botou a druhou provizorně svázanou jsem se prodíral zpět s jediným cílem. Vrátit se. V jednu chvíli mě zradila noha a já se zřítil z prudkého svahu až na břeh potoka. Celý rozmlácený jsem zůstal ležet na zádech. Po prvním ohledání jsem zjistil, že naštěstí nemám nic zlomeného, a s pomocí průvodce, který ke mně mezičím sestoupal, jsem byl schopen vstát. S jeho podporou jsem po několika dalších hodinách dorazil ke skútru. Adrenalin fungoval, bolest jsem příliš nevnímal. Byl jsem zachráněn.

V noci jsem ale už skučel a ráno zjistil, že mám pravý bok od pasu až k choďidle kompletně modrý jako indigo. Paní domácí uvařila bylinky a začala o mne pečovat.

Jednoduchá chýza v džungli slúži na občasné prenocovanie pri cestách za medom.

Asi za dva dny jsem byl už jakž takž použitelný, a tehdy se právě oba Hmongové vrátili s plnými kbelíky plástů. Mohl jsem tak pozorovať další zpracování. Nejprve plasty roztrídili podle druhu včel, pak z nich odstranili špatné kusy a začali je jednoduše několikrát po sobě pasírovat.

Tento med jsem si také přivezl domů. Nejsem žádný expert na med, ale je opravdu vynikající. Je poměrně řídký a vůbec necukernatí. To je díky nízkému obsahu glukózy, včely totiž nejčastěji navštěvují květy kardamolu.

Cesta za včelami cez tropický prales.

Spracovanie medu je ručné bez akýchkoľvek pomôcok a hygienických pravidiel.

V tomto textu nemám ambici rozebrat téma ochrany prírody. Hmongové sú velmi chudí, a tak se chytají každé příležitosti, jak se uživit. V okolní džungli tak nemizí pouze včely, ale stěží narazíte na jakékoliv zvíře. Cokoliv Vietnamci najdou, ihned to zabijí a snedí.

Tento výlet do džungle za medem lesních včel je také hezkou ukázkou, jak se dají poznávat daleké kraje. Osobně to považuji za výrazně zajímavější, a hlavně poučné ve srovnání s výletem do Vietnamu, kde nasměrování internetom a různými průvodci se díváme na pagody, skály, kopce, tak jako miliony lidí před námi a pouze si v 3D potvrzujeme to, co známe z fotografií.

Cestování pak není jenom koukání, ale skutečně prožitek, poznání. Ale i prohlédnutí a pochopení.

ZDENĚK PORKERT

FOTO AUTOR

WWW.VIETNAMISTA.CZ

VIETNAM

Vietnam (Vietnamská socialistická republika) je štát v juhovýchodnej Ázii na poloostrove Zadná India, leží na pobreží Juhočínskeho mora pri Toninskom a Thajskom zálive. Jeho susedmi sú Kambodža, Čína a Laos. Hlavné mesto je Hanoj. Krajina má rozlohu 331 690 kilometrov štvorcových a populáciu 97,47 milióna obyvateľov.

V roku 2022 sa Vietnam stal šiestym najväčším exportérom medu, využíva do 12 krajín a je na prvom mieste vo vývoze do USA. Využíva sa až 90 percent domácej produkcie, ktorá v minulom roku dosiahla 57-tisíc ton. Včely chová približne 40-tisíc domácností obhospodarujúcich asi 1,5 milióna včelstiev a potenciál včelárstva v krajine má stále veľa príležitostí na rozvoj a expanziu.

Žije tu šesť druhov včely medonosnej (*Apis laboriosa*, *Apis dorsata*, *Apis mellifera*, *Apis cerana*, *Apis andreniformis*, *Apis florea*), osem druhov včiel bezžihadlových (*Trigona laeviceps*, *Trigona ventralis*, *Trigona pagdeni*, *Trigona gressitti*, *Trigona fuscobalgonapenteria*, *Trigona fusco-*

gonapenteria, *Trigona fuscobalgonapenteria*, *iridipennis*) a dva druhy čmeliakov (*Bombus haemorrhooidalis*, *Bombus breviceps*). Všetky pochádzajú z tejto oblasti, s výnimkou *A. mellifera*.

Včelárenie hrá dôležitú úlohu v zmierňovaní chudoby v horských a odľahlých oblastiach Vietnamu aj vďaka projektom rozvoja včelárstva, ktoré sponzorujú vládne aj mimovládne organizácie.

Medzi hlavné choroby včiel, ktoré infikujú vietnamské včely, patrí vreckovi-

tosť včelieho plodu (SBV), hniloba včelieho plodu (EFB), nozéma a parazitické roztoče (*Tropilaelaps mercedesae* a *Varroa destructor*).

Mierna a stabilná klíma počas celého roka vytvára ideálne podmienky na produkciu medu. Zaujímavými pre cudzincov sú rôzne miešané kvetové medy z vysokohorských oblastí, z kadiľového stromu agarwood alebo med z liči či dračieho oka.

(RN)